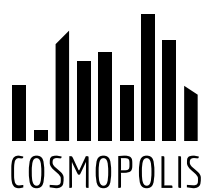

EMMA DONOGHUE

VOLÁNÍ HVĚZD

Příběh o naději a přežití

EMMA DONOGHUE

**VOLÁNÍ
HVĚZD**

Přeložila Karolina Medková

Copyright © 2020 by Emma Donoghue, Ltd.

Czech edition © Grada Publishing, a. s., 2020

Translation © Karolina Medková, 2020

Cover photography © Deposit Photos / DarioStudios, S_Razvodovskij, red-feniks

ISBN 978-80-271-1236-4

I

ČERVENÁ

Když jsem ráno odjížděla z domova, zbývalo ještě několik hodin do rozednění. Na kole jsem se propletla páchnoucími ulicemi Dublinu, kluzkými od deště. Trochu mě chránila krátká zelená pláštěnka, ale rukávy kabátu jsem měla zanedlouho úplně promočené. Jakmile jsem projela kolem cesty, kde čekal dobytek, ucítila jsem závan hnoje a krve. Kluk v pánském kabátu na mě zavolal něco neslušného. Zrychlila jsem a projela okolo pomalého auta, ploužícího se, aby ušetřilo benzin.

Bicykl jsem nechala jako obvykle v uličce a k zadnímu kolu přicvakla zámek s číselnou kombinací. (Německá výroba, samozřejmě. Jak ho jen nahradím, až mechanismus zrezne?) Spustila jsem si dolů sukni a z košíku vzala promočenou tašku. Radši bych jela na kole až do nemocnice, a taky bych tam byla dvakrát tak rychleji než tramvají, ale vrchní sestra nechtěla ani slyšet, že by sestry snad mohly do práce dorazit zpocené.

Vyšla jsem na hlavní ulici a málem vrazila do dezinfekčního povozu. Vzduch byl cítit jeho nasládlým dehtovým pachem. Uskočila jsem před muži v maskách, kteří prováděli postřik stok a cpali hadici pod mřížky jedné odtokové strouhy za druhou.

Prošla jsem okolo improvizovaného válečného oltáříku – dřevěného triptychu zabaleného v britské vlajce. Nechyběla ani oprýskaná blan-kytně modrá Panenka Marie s poličkou přetékaající zahrňavajícími květi-nami. Napsaná jména patřila sotva několika desítkám Iru z těch desítek tisíc padlých, ze stovek tisíců odvedených. Myslela jsem na svého bratra, kterého jsem nechala doma, dojíždajícího kousek toastu.

Jak se blížil úsvit, na tramvajové zastávce vodnatělo elektrické světlo. Kandelábr byl polepen nápisy: JSTE VYČERPANÍ A VYSÍLENÍ Z PŘÍLIŠ RYCHLÉHO ŽIVOTA? CÍTÍTE SE PŘEDČASNĚ STAŘÍ?

Zítřka mi bude třicet.

Před tím číslem se ale odmítám krčit. Třicet znamená dospělost, určité postavení a autoritu, ne? A také volební právo, čerstvě ho přiřkli i ženám přes třicet, které vyhovují daným předpokladům. Ale celá vyhlídka na volby mi připadala nereálná vzhledem k tomu, že ve Velké Británii už osm let parlamentní volby neproběhly a žádné se nebudou konat, dokud válka neskončí, a jen Bůh ví, jak na tom svět bude potom.

Okolo profrčely dvě tramvaje nacpané k prasknutí, zřejmě tento týden uzavřeli další trasy. Když dorazila třetí, vmáčkla jsem se dovnitř. Schody byly kluzké fenolem a na gumových podrážkách jsem se na nich stěží dokázala udržet. Visela jsem na zábradlíčku a tramvaj se kývala rozpouštějící se tmou. Vytáhla jsem se nahoru. Pasažéři v otevřené horní části vypadali promočení skrz naskrz, a tak jsem vklouzla pod střechu, kde jsem si přečetla nápis na nálepce: PŘI KAŽDÉM ZAKAŠLÁNÍ I KÝCHNUTÍ SI ZAKRYJ ÚSTA... NEMOC ŠÍŘÍ HLUPÁCI A ZRÁDCI.

Po jízdě na kole už jsem stihla vychladnout a začala jsem se třást. Dva muži na lavici se trochu posunuli od sebe, abych se vešla mezi ně, tašku jsem si položila na kolena. Kapky deště dopadaly na nás všechny.

Tramvaj se s kvílením rozjela rychleji a předjela řadu čekajících drožek, ale jejich koně s klapkami na očích si toho vůbec nevšimli. Zahlédla jsem nějakou dvojici, jak ruku v ruce spěchá kruhem světla z lampy. Jejich vypouklé roušky působily jako zobáky neznámých ptáků.

Skrz davu lidí na horním patře se sunul průvodčí. Jeho baterka – plochá jako lahev whisky – rozechvěle ozařovala kolena a nohy cestujících. Vyšťourala jsem upocenou penci z rukavice a vhodila ji do šplouchající

plechovky. Zajímal by mě, jestli ta trocha fenolového roztoku opravdu bacily zničí.

Průvodčí mě ale upozornil: „Za to dojedete jen k Pilíři.“

„Takže se zvýšilo jízdné?“

„Vůbec ne, to by bylo pozdvižení. Ale za pencí už se zkrátka nesvezete tak daleko.“

V dřívějších dobách bych se tomu paradoxu zasmála. „Takže abych se dostala do nemocnice...“

„Musíte mi dát půlpenci navíc,“ prohlásil průvodčí.

Vylovila jsem z tašky peněženku a z ní potřebnou minci.

Tramvaj projížděla okolo nádraží, kde jsme viděli, jak se do vlaku hrnou děti s kufry, posílané na venkov v naději, že budou v bezpečí. Z toho, co vím, je ale nemoc po celém Irsku. Tenhle přízrak už má tučet jmen: velká chřipka, khaki chřipka, modrá chřipka, černá chřipka, chřipajzna, mocná chřipka... (To poslední spojení ve mně vždycky vyvolá představu ruky, jak někomu ztěžka dopadne na rameno a pevně ho sevře.) Někteří tomu říkají trochu eufemisticky *chorobička*. Nebo taky *nemoc války* vzhledem k předpokladu, že to přece musí být vedlejší produkt těch čtyř let vraždění, jed umíchaný v zákopech a rozšířený vši tou neskutečnou vřavou a hemžením po celém světě.

Sama jsem měla kliku. Jsem jedna z těch, kteří si tím prošli téměř bez poskvrnky. Na začátku září jsem ulehla do postele a všechno mě bolelo. O téhle strašlivé chřipce jsem věděla, a tak jsem skoro propadala panice, ale za pár dní jsem už zase byla na nohou. Několik dalších týdnů jsem stále měla pocit, že všechny barvy trochu zešedly, jako bych se dívala přes kouřové sklo. Kromě toho jsem byla jen trochu skleslá, takže nic, okolo čeho by se měl dělat nějaký rozruch.

Kolem nás profrčel kurýr – kluk, jehož nohy působily v šortkách jako hůlky –, až se za ním rozprskla olejnatá voda jako paví ocas. Jak se ta tramvaj vleče, přestože není skoro žádný provoz, nejspíš aby se ušetřila

elektrina nebo je to v souladu s nějakým novým nařízením. Kdyby nás vrchní sestra nechala jezdit do práce na kole celou cestu, už bych byla dávno v nemocnici.

Ne že by se o tom, že jsem její pravidlo porušila, mohla dozvědět. Tři dny už je uložena v posteli na ženském oddělení pro horečnaté stavy. Kašlala tak, že ani nemohla mluvit. Připadalo mi ale podlé to udělat za jejími zády.

Jižně od Nelsonova pilíře se se zaskřípěním ozvaly brzdy a tramvaj zastavila. Ohlédla jsem se za ohořelým skeletem pošty, jedním z několika míst, kde se schovávali rebelové během šestidenního povstání. Nesmyslného a zvráceného. Nebyl snad Westminster už krůček od toho, udělit Irsku garanci samosprávy, než vypukla světová války a celá záležitost se odsunula na neurčito? Nemám výhrady, aby nám vládli z Dublinu místo z Londýna, pokud k tomu dojde mírovou cestou. Ale střelba na ulicích v šestnáctém roce nám samosprávu nepřiblížila ani o chlup, ne? Jen jsme začali nenávidět těch pár lidí, kteří v našem jménu prolévali krev.

Dál v ulici, kde obchody jako například knihkupectví, v kterém jsem Timovi kupovala komiksy, byly srovnané se zemí britským dělostřelectvem, se zatím nedělo nic, co by naznačovalo nějaké nové budování. Některé boční ulice zůstávaly zabarikádované pokácenými stromy a ostnatým drátem. Předpokládám, že dokud trvá válka, jsou beton, asfalt a dřevo nedostupný materiál.

Delia Garrettová, pomyslela jsem si. Ita Noonanová.

Nech toho.

Eileen Devineová, zelinářka. V jejím případě chřipka přešla v zápal plic. Včera celý den vykašlávala rudé a zelené hleny a její teplota byla jako papírový drak v povětrí, lítala nekontrolovaně nahoru a dolů.

Přestaň, Julie.

Na svoje pacientky jsem se snažila mimo službu nemyslet, protože dokud jsem nebyla na oddělení, stejně jsem pro ně nemohla nic udělat.

Na plotě přes údaje o různých koncertech je razítkem natištěno slovo ZRUŠENO, upoutávka na celoirské finále v curlingu je přelepená nápisem ODLOŽENO PO DOBU TRVÁNÍ STAVU NOUZE. Spousta obchodů musela zavřít, protože příliš mnoho jejich zaměstnanců ulehlo s chřipkou, a stažené rolety s omluvnými vývěskami mají také úřady. Z podniků, které ještě mají otevřeno, je mnoho na pokraji krachu kvůli nedostatku zákazníků. Dublin se stal obřími ústy s dírami po vypadaných zubech.

Závan eukalyptu. Muž na lavici po mé levé straně si přes nos a ústa tiskl namočený kapesník. Během této doby si lidé často dávali eukalyptus na šálu nebo kabát. Mívala jsem tu dřevitou vůni ráda, než začala znamenat strach. Ne že bych měla důvod se před kýchnutím ostatních cestujících chránit, protože už jsem vůči téhle letošní hrozně podobě chřipky imunní. Je to určitá úleva, že jsem si svou dávku už vybrala.

Na lavici za mnou se ozvalo prudké zakašlání. Pak ještě jedno. Chrchly, chrchly, jako když do stromu řeže příliš malá pilka. Masa těl se odklonila pryč. Ten nejednoznačný zvuk mohl znamenat začátek chřipky nebo taky přetrvávající symptom uzdraveného, mohl by znamenat neškodné nachlazení nebo taky nervózní tik vyvolaný stejně jako zívání jen samotnou myšlenkou na tuto nemoc. Ale celé město tehdy myslelo jen na to nejhorší a nebylo se čemu divit.

Před pohřební službou stály už v řadě tři vozy s koňmi v postrojích připravené na první ranní pohřby. Dva muži v zástěrách nesli na ramenou náklad světlých prken a mířili s nimi někam dozadu – zřejmě další materiál na rakve, došlo mi.

Pouliční lampy v přicházejícím denním světle bledly. Tramvaj přerachotila okolo přeplněného vozidla, které vypadalo nějak nahnuté, nakřivo. Zahlédla jsem dva muže, jak kopou do zadní nápravy. Asi desítka truchlících stále seděla namačkaná na lavicích, jako by je

zatvrzelost mohla dostat na zádušní mši včas. Nicméně řidička si už zoufale položila hlavu na volant.

Muž přimáčknutý k mému pravému lokti namířil malou baterku na noviny. Doma už noviny nemívám, abych neděsila Tima. Někdy jsem dopoledne přinesla knížku na čtení, ale minulý týden si je knihovna kvůli karanténě všechny vyžádala zpět.

Datum v záhlaví mi připomnělo, že je dnes Halloween. Všimla jsem si, že na přední stránce stojí inzerát na horký citronový nápoj, životní pojištění a *Cinna-Mint*, antibakteriální tabletu na bolení v krku. Mezi drobnými reklamami bylo rozprostřeno mnoho děkovných litanií: *Upřímné díky Svatému srdci a Duchu svatému za uzdravení naší rodiny*. Muž otočil stránku, ale noviny byly uvnitř prázdné, zíral na něj velký špinavý bílý obdélník. Podrážděné zamručel.

Z druhé strany se ozval muž: „Výpadky energie – zřejmě museli přerušit tisk uprostřed práce.“

Žena za námi podotkla: „Tak jasně, že se plynaři nepřetrhnou, aby to všechno jaksepatří šlapalo, když jich je jen půlka.“

Můj soused raději nalistoval zadní stranu. Snažila jsem se nevšímat si titulků, jak po nich klouzalo roztřesené světlo baterky. *Námořní vzpoura proti císaři. Diplomatická jednání v plném proudu*. Lidé si mysleli, že ústřední mocnosti už dlouho proti těm z Dohody nevydrží. Jenže to se říkalo už několik let.

Polovina těch zpráv je vymyšlených, připomněla jsem si. Nebo popravených, aby posílily morálku, každopádně aspoň trochu cenzurovaných, aby se nepropadla ještě níž. Například se přestaly zveřejňovat takzvané seznamy cti – jména vojáků ztracených na nejrůznějších dějstvích války. Irů, kteří se přihlásili pro dobro krále a říše nebo jen chtěli bránit svůj malý národ či chtěli práci, případně toužili po dobrodružství, nebo – jako můj bratr – šli do války proto, že narukoval jejich kamarád. Pročítala jsem ten seznam, jestli se tam někde neobjevuje

Timovo jméno, každý den téměř tři roky, kdy byl na frontě. (Gallipoli, Thessaloniki, Palestina – z těch míst mě stále mrazí.) Každý týden se seznam v novinách pod nadpisy kategorií kroužících v děsivém tanci smrti: *Pohřešovaní; Zajatí nepřitelem; Zranění; Zranění – nervové zhroucení; Podlehl zraněním a Zabití při výkonu služby* rozlezl o další centimetr. Někdy se objevily i fotografie. Podrobnosti k identifikaci, výzvy pro poskytnutí informací. Minulý rok ale počet obětí tak narostl a množství papíru se natolik snížilo, že bylo rozhodnuto seznam poskytnout jen těm, kteří budou ochotni každý týden zaplatit tři pence.

Dnes jsem si všimla jen jediného titulku týkajícího se chřipky, vpravo dole: *Zvýšení hlášení případů španělské chřipky*. Vskutku úžasné vyjádření, jako by se snad jen zvýšil počet *hlášení* nebo snad byla pandemie jen výplodem kolektivní halucinace. Zajímalo by mě, jestli se vydavatelství rozhodlo zmírnit pocit ohrožení samo, nebo dostalo příkaz shora.

Na bledém nebi se před námi zjevila silueta ohromné starodávné nemocnice. Zhoupl se mi žaludek. Vzrušení, nebo nervy, poslední dobou se to těžko rozeznává. Probojovala jsem se ke schodům a nechala gravitaci, aby mi pomohla dolů.

Jeden muž dole zachrchlal a odplivl na zem. Lidé sebou trhli a od táhli boty a lemy šatů.

„To nás rovnou můžete pokropit kulkama!“ zakvílel ženský hlas.

Vystoupila jsem z tramvaje a spatřila poslední oficiální vývěsku vedenou velkými písmeny, vylepenou každých pár kroků.

OBJEVIL SE MEZI NÁMI NOVÝ NEPŘÍTEL: PANIKA.
VŠEOBECNÉ OSLABENÍ NERVŮ ZNÁMÉ JAKO ÚNAVA
Z VÁLKY OTEVŘELO DVEŘE NÁKAZE.
*TI, KDO HOLDUJÍ PORAŽENECTVÍ,
JSOU SPOJENCI CHOROBY.*

Předpokládám, že se nás snaží svým neomaleným způsobem pozvudit, ale obviňovat nemocné z poraženectví se mi zdá nefér.

Nad bránou do nemocnice byl pozlacený kovaný nápis, na kterém se odrážely poslední zbytky pouličního osvětlení. *Vita gloriosa vita*. Život, nádherný život.

Když jsem tu byla poprvé, teprve ve svých jednadvaceti letech, tak mě to motto rozechvělo od hlavy až k patě. Táta vyklopil potřebné peníze na celý tříletý kurz na Odborné škole pro zdravotní sestry. Na tři odpoledne v týdnu mě pak poslali sem na skutečně tvrdou práci na oddělení. A bylo to v téhle obrovité čtyřposchodové budově – svým ponurým viktoriánským způsobem krásné –, kde jsem se naučila vše podstatné.

Vita gloriosa vita. Teď jsem si všimla, že okraje písmen jsou zašlá sáze-
mí.

Přešla jsem nádvoří za dvojicí jeptišek s bílými čepci a vešla za nimi dovnitř. O řádových sestrách se říká, že jsou nejobětavější a schopné největšího sebezapření. Tím si nejsem až tak jistá, ale rozhodně jsem se za ta léta od nich měla co učit. Jako většina nemocnic, škol a sirotčinců v Irsku by ani tohle místo bez odbornosti a práce několika různých ženských církevních řádů nemohlo fungovat. Většina zaměstnankyň byla římskokatolického vyznání, ale nemocnice byla otevřená všem obyvatelům hlavního města, pokud potřebovali péči (ovšem protestanté většinou chodili do vlastních nemocnic nebo si najímali soukromé zdravotní sestry).

Měla jsem být na venkově. Měla jsem nárok na celé tři dny volna, a tak jsem se domluvila, že zajedu za tátou na farmu, abych si trochu odpočinula a nadýchala se čerstvého vzduchu. Na poslední chvíli jsem mu ale musela poslat telegram s omluvou, že mi dovolenou zrušili. Nemohli mě postrádat, protože sester byl nedostatek a mnoho jich – včetně té vrchní – skolila chřipka.

Prísne vzato jsem měla jet za tátou na farmu jeho ženy. S Timem jsme s naší macechou vycházeli bez větších problémů. Ale přestože sama nikdy neměla děti, vždycky si zachovávala nepatrný odstup, a my jsme nejspíš dělali to samé. Aspoň že teď nemá žádný důvod nás nesašet, když už jsme dospělí a samostatní. Zdravotní sestry jsou sice neblaze proslulé nízkými platy, ale s bratrem zvládáme platit nájem malého domku v Dublinu, a to zejména díky Timově vojenské penzi.

Teď už mě svírá obrovský tlak. Eileen Devineová, Ita Noonanová, Delia Garrettová, jak se mým pacientkám beze mě daří?

Poslední dobou mi připadalo, že je v nemocnici chladněji než venku. Lampy bývaly rozsvícené jen matně a uhlí se přikládalo do kamen jen zřídka. Každý týden k nám na oddělení přinášeli nové a nové případy chřipky a postele byly čím dál víc natlačené k sobě. Nemocniční atmosféra svědomitého řádu – která přežila čtyři roky válečného nedostatku a přerušení dodávek zboží, a dokonce i šestidenní povstání včetně střelby a všeobecného chaosu – se pod touto náloží začala hroutit. Zaměstnanci, kteří onemocněli, mizeli jako pěšáci z šachové partie. My, kdo jsme zbyli, se snažíme vystačit s tím, co máme, pracujeme tvrději, rychleji, nakládáme si toho víc, než můžeme zvládnout, ale stejně to nestačí. Tahle chřipka ochromuje veškerý chod nemocnice.

A nejen nemocnice, připomněla jsem si, celého Dublinu. Celé země. Z toho, co jsem věděla, celý svět zastavoval jako skřípavě brzdící stroj. Po celé planetě se ve stovkách jazyků objevovala upozornění vyzývající lidi, aby si při kašlání zakrývali ústa. Nebylo to tu o nic horší než jinde, sebelítost nám není nic platná, stejně jako panika.

Dnes ráno tu nikde nevidím našeho vrátného, snad také neonemocněl. Jen uklízečka omývá fenolem mramorový podstavec sochy Panny Marie v modrém hávu.

Když spěchám okolo příjmu ke schodům na naše porodnicko-hořečnaté oddělení, pod rouškou poznám jednu ze sester žákyněk. Byla

od hlavy až k patě postříkaná rudou krví, jako by právě vyšla z jatek. Profesní zásady vážně utrpěly.

„Sestro Cavanaghová, byla jste u operace?“

Zavrtěla hlavou a ochraptěle odpověděla: „Zrovna se to stalo, na cestě sem, sestro Powerová – nějaká žena po mně chtěla, abych se šla podívat na muže, který upadl na ulici. Byl ve tváři skoro černý, opravdu, a škubal si za límec.“

Položila jsem jí ruku na zápěstí, abych ji uklidnila.

Zajímavě pokračovala: „Snažila jsem se ho posadit na zem a rozepnout mu knoflíčky na límci, aby se mohl nadechnout...“ Velmi dobře. „... ale on naposledy mohutně zakašlal a...“ Sestra Cavanaghová ukázala roztaženými lepkavými prsty na krev na sobě.

Cítila jsem ji, tu výraznou kovovou pachutí. „Ach, moje milá. A už byl vyšetřen?“

Když jsem se ale podívala za jejím pohledem k zakrytým nosítkům na zemi za jejími zády, došlo mi, že už je zjevně pozdě, nedalo se ho zachránit. Ten, kdo přinesl na ulici nosítka, aby se sestrou Cavanaghou pomohl muže přenést do nemocnice, je tady zřejmě opustil.

Dřepla jsem si, strčila ruku pod prostěradlo a nahmatala muži krk. Žádný puls.

Tahle divná choroba. U některých lidí trvalo této chřipce měsíce, než je porazila, plíživě je dusila záněty dýchacích cest a po kouscích jim ničila tělo. Jiní jí podlehli v řádu několika hodin. Byl tenhle chudák trpítelem, který se nechtěl poddat žádným bolestem, horečce ani kašli, jenže na ulici náhle zjistil, že nemůže chodit ani mluvit, a veškerou životní sílu vychrchlal s krví na sestru Cavanaghou? Nebo se ještě ráno cítil úplně dobře, přestože se v něm sbírala bouře?

Tuhle mi řidič sanitky vyprávěl strašlivý příběh. Telefonovala nějaká mladá žena, prý byla podle vlastních slov zcela zdravá, ale jeden z jejích spolubydlících na tom byl velmi špatně a druhí dva o nic lépe. Sanitář

jim spolu s ostatními vyrazili na pomoc, ale když na místo dorazili, našli už jen čtyři mrtvoly.

Došlo mi, že se Cavanaghová neodvážila chodbu u příjmu opustit, aby přivolala pomoc, protože se bála, že by někdo mohl o tělo zakopnout. Vzpomněla jsem si, jak mě během let v učení také paralyzoval strach, že kvůli jednomu pravidlu poruším nějaké jiné.

„Najdu nějaké zřízence, aby ho odnesli dolů do pitevny,“ slíbila jsem jí. „Běžte si dát šálek čaje.“

Cavanaghová jenom přikývla. Potom se zeptala: „Neměla byste mít roušku?“

„Prodělala jsem chřipku minulý měsíc.“

„To já taky, ale...“

„No tak.“ Snažila jsem se hovořit mile, a ne moc podrážděně. „Člověk ji nemůže chytit dvakrát.“

Cavanaghová jen nejistě zamrkala, jako králík ztuhlý hrůzou na kolejích.

Prošla jsem chodbou a strčila hlavu do místnosti pro sanitáře.

Hlouček kuřáků ve zmuchlaných placatých čapkách, po kolena v bílém, jako řezníci. Závan cigaret ve mně probudil touhu po jedné woodbince. (Vrchní sestra všechny sestry toho ošklivého zvyku zbavila, ale jednou začas jsem touze podlehla.)

„Promiňte, ale u příjmu leží mrtvý muž.“

Muž s polovinou obličeje pod kovovou maskou si posměšně odfrkl. „Tak to přišel na špatný místo, ne?“

Tenhle sanitář se jmenoval Nichols. Nichols Beznoska. Přízvisko to bylo sice ošklivé, ale díky tomu jsem si ho dokázala zapamatovat. Měděná maska, která zakrývala místo, kde míval nos a levou tvář, byla tenká a díky emailové barvě vypadala znepokojivě živá, byla namodralá jako oholená brada a ještě měla přiletovaný skutečný knír.

Muž s roztřesenýma rukama vedle něj byl O'Shea – Osika O'Shea.

Třetí muž, Groyne, vzdychl. „Další duše odešla ke svému Stvořiteli.“

Všichni tři měli ve válce na starosti nosítka. Říkalo se, že narukovali společně, ale jen O'Shea a Nicholse poslali na frontu. Nedostatek vybavení byl na frontě tak děsivý, že když nosičům došla nosítka, museli tahat raněné na kabátech, nebo dokonce na kotoučích drátu. Groyne měl to štěstí, že ho odveleli do vojenské nemocnice a nikdy nebyl ani na doslech střelbě z děl. Vrátil se poměrně nepoznamenaný, jako dopis vrácený odesílateli. Pořád to byli kamarádi, ale Groyne byl z těch tří jediný, kterého jsem zkrátka nemusela.

„Neznámý na příjmu, tak mu budem říkat,“ zaintonoval Groyne. „Opona světa se za ním zavřela. Vydal se připojit k velké jednotě.“

Sanitář měl nepřebornou zásobu otřepaných výrazů i nápaditých eufemismů pro smrtáka. *Zaklepal bačkorama, dal si dostaveníčko s červy nebo už zavřel kukadla.*

Vadila mi na něm ještě jedna věc, a sice že se domníval, jaký je zpěvák. „*Sbohem galánečkooo,*“ začal teď truchlivě broukat, „*já už musím jítííí...*“

Nicholsův plechově nosový hlas se přidal u druhého verše: „*Kyselé vínečko, kyselé vínečko, podalas mi k piiitííí.*“

Stiskla jsem zuby. Přestože zdravotní sestry měly za sebou roky vzdělávání – diplom z odborné školy, stejně jako praktický výuční list z nemocnice a třetí ve své specializaci –, sanitáři nás neustále znevažovali, jako bychom jen kvůli ženské slabosti potřebovaly jejich pomoc. Vždycky se ale vyplatilo chovat zdvořile, a tak jsem je požádala: „Mohli by dva z vás, až budete mít chvílku, toho neznámého odnést dolů?“

O'Shea mi odpověděl: „Pro vás všechno, slečno Powerová.“

Groyne se se zpěvem natáhl k přetékajícímu popelníku, típl nedopalek a uložil si ho do náprsní kapsy na později.

*Sbohem, galánečko,
rozlučme sa v pánu,
kyselé vínečko
podalas mně v džbánu...*

„Děkuji mockrát, pánové,“ řekla jsem.

Cestou ke schodům se mi trochu zamotala hlava, dnes jsem ještě nic nejedla.

Tak tedy dolů do suterénu, ne doprava k pitevně, ale doleva, kde byla zřízena dočasná kantýna vedle kuchyně. Naše jídelny v přízemí byly zabrané lůžky pro pacienty s chřipkou, takže jídlo nám teď podávali v temné místnosti bez oken, která páchla leštidlem na nábytek, ovesnou kaší a nervozitou.

A přestože se teď doktoři museli v téhle kantýně potkávat se zdravotními sestrami, bylo nás schopných práce a stání na nohou tak málo, že byla fronta na snídani poměrně krátká. Lidé se opírali o stěny a házeli do sebe cosi bledě žlutého jako vajíčka a jakési podivné párky. Všimla jsem si, že roušku měla zhruba polovina, ti, kteří chřipku ještě neprodělali, nebo ti, kdo (jako Cavanaghová) byli příliš vystrašení a potřebovali, aby jim onen tenký kousek gázy poskytoval alespoň zdání ochrany.

„Dvacet hodin práce za čtyři hodiny spánku!“ ozval se za mnou dívčí hlas. Vzpomněla jsem si, že je to jedna z letošní úrody praktiček. Nováčky při plném nasazení na oddělení zatím postrádali naši výdrž.

„Ukládají pacienty už i na zem,“ zamružel jeden doktor. „To mi připadá nehygienické.“

Jeho kamarád mu odpověděl: „Asi lepší, než kdyby je odmítli.“

Rozhlédla jsem se a docela mě zarazilo, jaká jsme podivná skvadra. Několik doktorů už bylo ve výrazně pokročilém věku, ale nemocnice

potřebovala, aby zůstali do konce války a zaplnili tak prázdná místa po mladších, kteří narukovali. Viděla jsem tu doktory a sestřičky, které poslali domů z fronty s nejrůznějšími zraněními. Nebyla ale tak závažná, aby je opravňovala k plné služební penzi, a tak pomáhali tady s těmi všemi jizvami, kulháním, astmatem, migrénami, záněty, malarickými záchvaty nebo tuberkulózou. Jedna sestra z dětské chirurgie se potýkala s utkvělou představou, že jí po těle leze hmyz.

Byla jsem už třetí na řadě. Kručelo mi v břiše.

„Julie!“

Usmála jsem se na Gladys Horganovou, která se protlačila skrz chumel lidí u stolu až ke mně. Během praxe asi před deseti lety jsme byly skvělé kamarádky, ačkoliv jsme se pak vídaly méně, protože já jsem se rozhodla pro porodnictví a ona pro ORL. Některé spolužačky skončily v soukromých nemocnicích nebo pečovatelských domech a z těch, které se nevдалy nebo neskončily kvůli bolestem nohou, případně nervovému vypětí, nás už tady moc nezbylo. Gladys bydlela v nemocnici se skupinou dalších sester, zatímco já žila s Timem, a to nás nejspíš asi taky trochu odcizilo. Když jsem po službě odcházela domů, moje první myšlenky vždycky patřily bratrovi.

„Nemélas být na dovolené?“ pronesla Gladys káravě.

„Zrušili mi ji za pět minut dvanáct.“

„Hm, jasně, jak jinak. Tak se drž.“

„Tý taky, Gladys.“

„Musím běžet,“ řekla. „Jo, a je instantní kafe.“

Zatvářila jsem se znechuceně.

„Už jsi ho zkoušela?“

„Jednou, jakože novinku, ale bylo to hnusný.“

„Hlavně že mě to udrží na nohou...“ Gladys do sebe obrátila hrnek, mlaskla a odložila ho na stůl se špinavým nádobím.

Nechtěla jsem tam zůstat, když jsem si neměla s kým povídat,

a tak jsem si vzala jen vodnaté kakao a krajíc válečného chleba, který byl vždycky tmavý, ale lišil se druhy náhražek – otruby, ječmen, žito, to byla klasika, ale člověk v něm mohl najít i sóju, fazole, škrob, a dokonce i zatoulaný úlomek dřeva.

Abych nějak nahnala čas, který jsem ztratila při hledání sanitářů k odnesení neznámého, jedla jsem a pila cestou do schodů. Vrchní sestra (momentálně na ženském oddělení pro horečnaté stavy) by byla takovým úpadkem mravů zděšená. Jak by řekl Tim – kdyby byl schoopen poslední dobou vůbec něco říct –, všechno to bylo na prdel.

Aniž bych si toho všimla, už se úplně rozednilo. Pozdní říjnové paprsky ostře píchaly do východního okna.

Dala jsem si do pusy poslední sousto chleba a prošla dveřmi s ručně nadepsanou cedulkou: TĚHOTNÉ/HOREČKY. Nebylo to opravdové oddělení, jen sklad proměněný minulý měsíc v pokoj, když našim nadřízeným došlo, že nejenže těhotné ženy dostávají tuto chřipku ve zvýšené míře, ale že je pro ně i pro jejich miminka velmi nebezpečná.

Vedoucí na oddělení byla stejně jako já světskou zdravotní sestrou. Sestra Finniganová dohlížela na moje vzdělání v porodnictví, a tak mě potěšilo, když si mě minulý týden vybrala jako svou pomocnici do tohoto malého pokojíku. Z příjmu sem posílali pacientky s chřipkou, které už byly v pokročilém stadiu těhotenství, a z porodnického oddělení ve druhém patře zase každou ženu, u níž se objevily horečky, bolesti kloubů nebo kašel.

Zatím jsme tu neměly ještě žádný porod, o čemž sestra Finniganová prohlašovala, že to je projev Boží milosti vzhledem k tomu, v jak primitivních podmínkách jsme tu musely pracovat. V manuálu, který jsme při praxi dostaly, stála věta, která mi utkvěla v paměti: *Žena s dítětem by se měla nacházet v prostředí navozujícím co největší klid*. No, tohle provizorní oddělení navozovalo spíš podráždění. Bylo stísněné a na stolcích vedle postelí stály lampy na baterky místo elektrických

nočních svítidel. Naštěstí jsme tu měly alespoň umyvadlo a okno, aby se dalo větrat, ale nebyl tu žádný krb, a tak jsme naše pacientky udržovaly v teple jen s pomocí mnoha přikrývek.

Na začátku tu byly pouze dvě kovové postele, ale vmáčkly jsme sem ještě třetí, abychom nemusely odmítnout Eileen Devineovou. Pohled mi okamžitě zamířil k její posteli, uprostřed mezi chrápající Itou Noonanovou a Delíí Garrettovou, která si (zabalená v županu, plédu a šále) četla. Ale prostřední lůžko bylo prázdné a pečlivě ustlané.

Kůrka chleba se mi v hrdle proměnila v kámen. „Zelinářka byla přece ještě nemocná na to, aby byla propuštěna, ne?“

Delia Garrettová se na mě zpoza časopisu našťavaně podívala.

Noční sestra se zvedla ze židle. „Sestro Powerová,“ řekla.

„Sestro Luko.“

Církev považovala za nemravné, aby jeptišky sloužily na porodních odděleních, ale vzhledem k nedostatku porodních asistentek se vrchní sestře – která byla shodou okolností ze stejného řádu jako sestra Luka – podařilo nadřízené přesvědčit, aby tuto zkušenou zdravotní sestru zapůjčili na naše oddělení těhotných s horečkou. *Jen po dobu trvání výjimečného stavu*, jak se všude říkalo.

Zjistila jsem, že se nedokážu normálně zeptat, co se stalo s Eileen Devineovou. Vypila jsem rychle kakao, které teď chutnalo jako žluč, a hrnek jsem umyla v umyvadle. „Sestra Finniganová tu ještě není?“

Jeptiška ukázala prstem na strop a řekla: „Zavolali ji nahoru.“

Připomínalo to jeden z Groyneových poetických výroků o smrti.

Sestra si upravila gumičku od klapky na oko, jako loutka tahající za vlastní šňůrky. Stejně jako spousta dalších jeptišek i ona se dobrovolně přihlásila na frontu, odkud ji poslal domů šrapnel, jenž ji připravil o oko. Mezi čepcem a bílou rouškou jí byl vidět jen malý kus kůže kolem zdravého oka.

Přišla ke mně a pokývla na převlečenou postel. „Nebohá paní De-

vineová upadla do kómatu ve dvě hodiny ráno a zemřela v půl šesté, *requiescat in pace*.“

Pokřižovala se přes tuhý sněhově bílý límec, který jí zakrýval širokou hrud.

Srdce se mi kvůli Eileen Devineové sevřelo. Smrták si dělal bláznů z nás všech. Tak jsme smrti říkávaly jako děti – představovaly jsme si ji jako kostlivého jezdce na koni, který nese vlastní šklebící se lebku pod paží a brázdí okolí od jedné oběti k další.

Beze slova jsem si pověsila pláštěnku a kabát a vyměnila si promočený slamák za bílou čapku. Z tašky jsem vytáhla zástěru, rozbalila ji a převázala přes zelenou uniformu.

Delia Garrettová vyhrkla: „Probudila jsem se a uviděla nějaké muže, jak ji s prostěradlem přetaženým přes hlavu odnášejí pryč.“

Došla jsem k ní. „To vás muselo rozrušit, paní Garrettová. Ujišťuji vás, že jsme pro paní Devineovou udělali vše, co bylo v našich silách, ale chřipka se jí usadila na plicích a nakonec to její srdce nevydrželo.“

Delia Garrettová roztřeseně popotáhla a odhrnula si lesklou kadeř. „Neměla bych vůbec být v nemocnici – můj doktor říkal, že jde jen o mírný průběh.“

To neustále opakovala jako refrén od včerejšího příchodu z útulného protestantského pečovatelského domu, kde dvě porodní asistentky byly chřipkou vyřazeny z provozu. Delia Garrettová sem dorazila v klobouku se stuhami a v rukavicích, zatímco naše typické pacientky přicházely zabalené ve starých šálách. Bylo jí dvacet let, měla noblesní přízvuk jižního Dublinu a obklopoval ji odér prosperity.

Sestra Luka si stáhla nepromokavé rukávy a z háčku sundala ohromnou černou pláštěnku. „Paní Garrettová měla poklidnou noc,“ řekla mi.

„*Poklidnou!*“ Kvůli tomu slovu si Delia Garrettová musela odkašlat na hřbet ruky. „Na rozkládacím lehátku, ze kterého mám bolavá záda, v tomhle prťavém krcálku, kde umírají lidé, kam se jen podívám?“

„Sestra tím pouze myslela, že se vám nezhoršily příznaky chřipky.“

Do kapsy horního dílu zástěry jsem si vložila teploměr společně se stříbrnými hodinkami s řetízkem. Zkontrolovala jsem si pásek a knoflíky. Všechno muselo být uvázáno a zapnuto na boku, abychom nepoškrábaly pacienti.

Delia Garrettová prohlásila: „Tak mě tedy dnes pošlete domů, ano?“

Jeptiška mě upozornila, že její tep – ukazatel i pro krevní tlak – je stále poměrně zrychlený.

Nedokázaly jsme se sestrou Finniganovou rozhodnout, zda za Deliin vysoký tlak může chřipka, často jsme se totiž setkávaly se zrychleným tepem po pátém měsíci těhotenství. Ať už ale byla příčina jakákoliv, léčit se to dalo jedině odpočinkem a klidem.

„Cítím s vámi, paní Garrettová,“ řekla jsem, „ale bude lepší, když si vás tady ještě necháme, dokud nebudete úplně fit.“

Právě jsem si drhla ruce v umyvadle a téměř jsem si užívala štiplavost fenolu. Kdyby to aspoň trochu nebolelo, nevěřila bych, že bude dezinfekce účinná.

Podívala jsem se na spící ženu na lůžku vlevo. „A jak se dařilo paní Noonanové?“

„Víceméně stejně.“

Tím myslela, že je Ita Noonanová stále někde v oblacích. Od včerejška byla tak omámená, že by si nevšimla, ani kdyby ji přijel z Říma navštívit samotný papež. Jediným štěstím bylo, že její delirium bylo klidného, a ne šíleného typu – v takových případech nás nemocní honili, bouchali nebo na nás plivali.

Noční sestra dodala: „Těsně předtím, než usnula, jsem jí ještě udělala zábal, takže ten bude potřeba v jedenáct vyměnit.“

Přinutila jsem se přikývnout. Zdlouhavě se patlat s přípravou horkého namočeného lněného semínka a mazat to na hrudníky zahleňných pacientů pro mě bylo za trest. Starší sestry na tyhle zábal

přisahal, ale já v nich neviděla žádný větší přínos, než měly ohřívací lahve.

„Kdy dorazí sestra Finniganová?“ zeptala jsem se.

„Ach, obávám se, že tu budete sama, sestro Powerová.“ Ukázala na strop. „Sestra Finniganová má dnes na starost celé porodnické oddělení – čtyři porody najednou, a zůstal tam jen doktor Prendergast.“

Lékaři byli stejně vzácní jako čtyřlístek. Pět našich narukovalo a sloužilo někde v Belgii nebo Francii, jeden (který se zapletl s rebely) seděl v belfastském vězení, šest bylo nemocných.

Vyschlo mi v ústech. „Takže je ze mě dočasná vedoucí oddělení?“ zeptala jsem se.

Sestra Luka jen pokrčila rameny. „V této době není na nás, abychom pátrali po příčinách.“

Myslela tím, že naši nadřízení možná nedělají ta nejmoudřejší rozhodnutí? Nebo jen chtěla říct, že se nemám bránit dalšímu břemeni, které mi teď někdo naloží na záda?

„Sestra Geoghanová je také mimo,“ dodala jeptiška.

Vzdychla jsem si. Marie-Louise Geoghanová by byla skvělá pomoc. V péči o pacienty už byla zkušená, přestože o porodnictví toho ještě tolik nevěděla. V současné krizi jí bylo dovoleno získat potřebné certifikáty k práci zdravotní sestry předčasně. „Předpokládám, že mi tedy pošlou nějakou zákyňku nebo praktikantku jako posílčka?“ řekla jsem.

„Já bych nepředpokládala nic, sestro Powerová.“

Jeptiška si upravila čepec a připnula si černou pláštěnku u krku, nachystaná k odchodu.

„Tak alespoň nějakého dobrovolníka? Další pár rukou?“

„Až budu odcházet, stavím se ve služebně, jestli by se s tím nedalo něco udělat.“

Přinutila jsem se jí poděkovat.

Když za sebou zavřela dveře, už jsem si vyhrnovala rukávy nad lokty,

přestože bylo v pokoji chladno. Připnula jsem si dlouhé naškrobené pracovní rukávy. *Mám to tu na starost, úplně sama, řekla jsem si. Ale když je to potřeba, tak to zvládnou. Na fňukání není čas.*

Nejdřív víc světla. Přešla jsem k malému vysokému oknu a přetočila zelené žaluzie k sobě. Nad dublinským přístavem jsem ve výšce zahlédla pátrací balon, hlídku kvůli německým ponorkám.

Učila jsem se, že každý pacient by měl mít zhruba deset metrů čtverečních, což znamenalo něco přes tři krát tři metry na postel. V tomhle improvizovaném oddělení to bylo spíš tři krát jeden. Otočila jsem klikkou a okno napůl pootevřela, abych dovnitř pustila trochu vzduchu.

„Jako by tady už tak nebyl dost průvan,“ postěžovala si Delia Garrettová.

„Čerstvý vzduch je pro uzdravení klíčový, paní Garrettová. Chcete přinést ještě jednu deku?“

„Ale nechte toho.“

Vrátila se ke svému časopisu.

Lůžko s nataženým čistým prostěradlem mezi Delíí a Itou bylo jako nemá výčitka, hrobka stojící mi v cestě. Vzpomněla jsem si na povadlou tvář Eileen Devineové, zuby si nechávala ve skleničce u postele. (Zdalo se, že každé dítě stálo tyhle chudé ženy hrst zubů.) Jak si užívala horkou vanu, kterou jsem jí před dvěma dny připravila – první v životě, pošeptala mi. *Luxus!*

Nejradši bych prázdnou postel po Eileen Devineové odvezla na chodbu, ale tam by do ní pořád někdo narážel. Navíc jsem nepochybovala, že ji zanedlouho obsadí další těhotná s chřipkou.

Karta Eileen Devineové, která jí visela za postelí, už byla sundaná a pravděpodobně uložena v rohové skřínce pod označením *31. říjen*. (Karty jsme řadily podle data propuštění, které někdy znamenalo smrt.) Kdybych tu poslední větu v drobném písmu předepsaného formuláře, zaplněného po obou stranách, vyplňovala já, byla bych v pokušení

napsat *Udřená k smrti*. Ve věku dvaceti pěti let už byla matkou pěti dětí, podvyživená dcera podvyživených generací před ní, bílá jako papír, zarudlé oči, plochý hrudník, propadlé klenby, končetiny tenké jako větvičky se zacuchanými provázky modrých žil. Eileen Devineová kráčela nad propastí celý svůj dospělý život a tahle chřipka ji jen postrčila přes okraj.

Tyhle dublinské matky, neustále na nohou, snažící se uškludit a připravit něco pro svoje *manžílky* a *bladové krky*, samy žijící ze zbytků na talířích a hrnců slaboučkého černého čaje. Chudobné životní podmínky, ve kterých se jim nějakým zázrakem dařilo přežívat, byly podle mě stejně relevantní jako puls nebo dýchací obtíže, ale do karty bylo povoleno zapisovat pouze lékařské závěry. Takže místo *chudoby* bych napsala *podvýživa* nebo *vyčerpání*. Jako šifru pro *příliš mnoho těhotenství* bych nejspíš určila *anémii*, *nervovou zátěž*, *křivá záda*, *křehké kosti*, *křečové žíly*, *deprese*, *inkontinenci*, *píštěl*, *protržené děložní hrdlo*, *výhrěz dělohy*. Od několika pacientek jsem slyšela prohlášení, z něhož mě mrazilo: *Nemiluje ho dost, pokud mu nedá dvanáct dětí*. V jiných zemích se tomu ženy snažily potajmu nějak zabránit, ale v Irsku to bylo nejen protizákonné, ale také přímo nemyslitelné.

Soustřed' se, Julie. V duchu jsem si zopakovala: *Vedoucí sestra oddělení*. Vyděsilo mě to.

Musím nechat Eileen Devineovou jít a soustředit veškerou svou sílu na živé.

Člověk musel vždy zkontrolovat nejdřív toho nejnemocnějšího pacienta, a tak jsem obešla kovovou konstrukci prázdného lůžka po Eileen Devineové a vzala si kartu nalevo. „Dobré ráno, paní Noonanová.“

Matka sedmi dětí se ani nepohnula. Itu Noonanovou přivezli před šesti dny sice bez charakteristického kašle, ale s horečkou. Hlava, záda i klouby ji bolely tak, jako by ji srazil autobus, říkala. To ještě dokázala mluvit souvisle.

Vyprávěla nám o práci v továrně na plnění granátů, kde jí prsty zežloutly kvůli práci s TNT. Vrátil se tam hned, jakmile tuhle chřipku překoná, i přes svou chromajzlovskou nohu, jak ji sama posměšně nazývala. (Pravou nohu měla od posledního porodu nateklou do dvojnásobné velikosti oproti levé, byla zduřelá a ztvrdlá, kůži měla popelavou a chladnou. Neměla na ni stoupat – vlastně by si ji měla dát nahoru –, ale jak to asi měla přes den v práci udělat?) Až v lednu porodí, vrátí se do továrny kvůli velkému výdělku a levnému jídlu. Ujišťovala nás, že jí nejstarší dcera bude nosit miminko na kojení. Pan Noonan byl bez práce od chvíle, kdy zaměstnavatelé po zrušení odborů zastavili provoz. Chtěl vstoupit do britské armády, ale odmítli ho kvůli kýle (přestože jeho kamarád s ochrnutou rukou si nechal na sobě bundu a byl přijat), a tak teď chodil po městě s flašinetem. Ita Noonanová se rozčilovala, že neví, jak se jejím dětem daří, protože kvůli chřipce nebyly povolené návštěvy a její manžel nebyl zrovna typ na psaní dopisů. Ach, a také ráda vtipkovala, pořád něco vyprávěla a na všechno měla vyhraněné názory. O povstání v šestnáctém roce vedla úplnou tirádu, jak spolu s ostatními ženskými (které si podle zbarvení kůže od TNT říkaly kanárci) – všechny oddané Jejímu Veličenstvu – každý den chodily do práce a za týden naplnily osm set granátů.

Včera jí ale začalo při dýchání chrčet na plicích a teplota jí vystřelila nahoru, až začala blouznit. A přestože jí sestra Luka dala poměrně vysokou dávku aspirinu, jak jsem si přečetla, tak jí během noci dvakrát naměřila vysokou horečku, 39,8 °C a pak 40,5 °C.

Pokusila jsem se jí dát teploměr pod jazyk, aniž bych ji vzbudila, ale probrala se, a tak jsem ho rychle vytáhla, než stihla sevřít zbývající zuby. Každá sestřička tuhle chybu, kdy pacient prská sklo a rtuť, udělá jen jednou.

Žena zamrkala světle modrýma očima, jako by tuhle místnost viděla poprvé v životě, a začala se kroutit pod obvazy, kterými měla

připevněný horký zábal na hrudi. Z hlavy jí sklouzla šála. Řídké vlasy, ostříhané těsně u hlavy, jí odstávaly jako ježčí bodliny.

„To jsem já, sestra Powerová, paní Noonanová. Vidím, že jste ostříhaná.“

Delia Garrettová zamumlala: „Sestra Luka jí to dala do papírového sáčku.“

Některé starší sestry tvrdily, že ostříhání vlasů pacienta s horečkou má chladivý účinek, a že pokud mu je ostříháte, narostou znovu, ale pokud vypadají samy, což se během téhle chřipky často stávalo, tak už se neobjeví. Pověra, ale nestálo mi to za to, abych se s noční sestrou dohadovala.

Delia Garrettová se prsty dotkla vlastního elegantního účesu a řekla: „Jestli už jí nenarostou a té nebožačce zůstane hlava holá jako koleno, tak si z těch vlasů aspoň může nechat udělat paruku.“

„Jen vám změřím teplotu, paní Noonanová.“

Uvolnila jsem jí límec noční košile. Teploměr pod paží je potřeba mít dvě minuty, spíš než jednu, a sice ukazuje o něco nižší teplotu, ale aspoň nehrozí, že pacient sklo rozkousne. Všimla jsem si, že Ita Noonanová má na řetízku maličký krucifix, nebyl větší než kloub na prstu. Lidé se v téhle době upínali na různé svaté věci, talismany proti strachu. Vložila jsem jí teploměr do vlhkého podpaží. „A je to.“

Ita Noonanová náhle zadýchaně promluvila: „Plátky!“

„Jistě.“

Dobře jsem věděla, že se s pacientem v deliriu nemá cenu dohadovat.

Že by měla už chuť na snídani? V jejím stavu těžko, pacienti s vážným průběhem chřipky neměli chuť k jídlu. Ve třiceti letech už byla ztrhaná, bledá kromě doruda rozpálených tváří, s břichem tuhým jako obří hrouda. *Jedenáct porodů*, stálo na její kartě, *sedm žijících dětí*. Tohle dvanácté nemělo přijít na svět ještě dva a půl měsíce. (Vzhledem k tomu, že nám paní Noonanová nebyla o možném termínu početí